

Mahler Symphoniai költemény két részben (1. szimfónia)

I. rész: Bevezetés és Allegro comodo-Andante-Scherzo

II. rész: Á la pompes funebres attacca-Molto appassionato

1889. november 20. jeles dátum a Magyar Zenei Élet történetében. Ezen a napon a Pesti Vigadóban olyan esemény történt, amely túlmutatott Magyarországon, új fejezetet nyitott az egyetemes zenetörténetben is. A Budapesti Filharmóniai Társaság bérleti koncertjén bemutatta a Magyar Királyi Operaház akkori főzeneigazgatójának első nagyszabású szimfonikus alkotását: a Symphoniai Költeményt két részben.

A koncerten maga a zeneszerző vezényelt: Gustav Mahler.

Ismerjük Mahler lelkesedő levelét is a nagysikerű főpróba után, amelyben melegen gratulál a zenekari muzikusoknak, és nagyon elégedettnek tűnik.

„Igen tisztelt Uraim!

Még most is a mai főpróba hatása alatt állva ellenállhatatlan késztetést érzek, hogy köszönetet mondjak Önöknek és valamennyi közreműködőnek az áldozatos és valódi művészi szellemtől vezérelt teljesítményért, amellyel elősegítették szerény művem megvalósulását.

Már a mai főpróba is meggyőzött arról, hogy művemet soha többé nem lesz módom ilyen tökéletességgel előadva hallani.

Büszkének érzem magam, hogy egy ilyen társaság élén állhatok, amely ekkora odaadással és minden személyes érdeket háttérbe szorítva áll a művészet szolgálatában, és azt kérem, hogy továbbra is maradjanak annyira jók hozzám, amennyire én hálás és elkötelezett maradok Önöknek.

Őszinte legodaadóbb hívük Gustav Mahler”

Eddig nem ismertük azt a változatot, amely nálunk elhangzott. Mahler a darabot háromszor is átdolgozta, ma a végső változatot 1. Szimfóniaként ismerjük.

Az aránylag nagyszámú kézirat alapján próbáltam rekonstruálni a művet.

A korban, amelyben a darabot Magyarországon bemutatták olyan szerzők komponáltak, mint Brahms, Liszt, Csajkovszkij vagy Dvorak.

Ezek a szerzők nagyrészt a hagyományos romantikus zenekarra komponálnak, amely kettős fákát, 4 kürtöt, 2 trombitát, 3 harsonát, tubát, timpanit, ütőket, esetleg hárfát foglal magába.

Amikor Mahler átvette a Magyar Királyi Operaházat a zenekar összlétszáma itt is csak 70 fő volt.

Természetesen Mahler is ezt, az akkor használatos apparátust használta Symphoniai költeményének megkomponálásakor.

A századforduló ugyan robbanásszerűen megnövelte a zenedarabok létszámelvárását, de a 80-as évek végén még ez az összeállítás volt az általános.

Ennek alapján azokat a forrásokat kerestem, amelyek az eredeti hangszerelés követelményeinek megfelelnek.

A Symphoniai költemény magában foglalja azt a 2. tételt (Andante), amelyet később még Blumine címmel tartalmaztak a szimfónia későbbi változatai. Az 5. tételben a később elvetett kompozíciós formát, és az 1. szimfóniából törölt részleteket is megismerhetünk. Az eredeti hangszerelést pedig gyökeresen más, mint amit eddig Mahlertől megszoktunk.

A darabot, amely budapesti ősbemutatóján látványosan megbukott, zenekarunk másodszor is eljátszotta ebben a rekonstruált formában 2012. november 19.-én. Bár ez a változat természetesen semmiképpen nem lehet alternatívája a végleges kompozíciónak, amelyet Mahler, mint végleges változatot aposztrofált, az előadás kirobbanó sikere mégis alátámasztotta azt a már a kutatás során szerzett meggyőződésemet, hogy a Symphoniai költemény két részben az eredeti formájában is egy rendkívüli alkotás volt, amely mindenképpen számot tarthat a világ és ezen belül is Magyarország zenét és Mahlert szerető rétegének figyelmére.

Mahler újfajta zenét írt az akkor forgalomban lévő zenekarra, formát bontva a létező kereteken belül.

A tavalyi előadásunk sikere egyben azt a költői kérdést is felveti, hogy a darab bukásának az oka valóban hiányosságaiban volt-e keresendő, illetve ha már első előadásakor is ilyen szeretettel fogadta volna a budapesti közönség, akkor is ennyiszor átdolgozta volna-e később Mahler, hiszen tudvalevőleg az átdolgozásoknak éppen a darab első, berlini sikere vetett véget.

Győriványi Ráth György